

Natuurbescherming in de startblokken

Natuurbeschermingsbericht

Al een aantal jaren stimuleert het hoofdbestuur afdelingen om meer te doen aan behoud en herstel van natuur en milieu, de derde doelstelling van de vereniging. Maar tot nu toe wist niemand precies wat er nu eigenlijk op afdelingsniveau aan natuurbescherming gedaan wordt. In het kader van het negentig jarig jubileum heeft de Natuurbeschermingscommissie (NBC) dit eens onderzocht. Begin 1991 is een enquête naar alle afdelingsbesturen gestuurd om het activiteitsniveau in 1990 te peilen. Veertig van de 55 afdelingen hebben hierop gereageerd of zijn telefonisch geïnterviewd. De resultaten werden gepresenteerd tijdens de Jubileumviering op 1 juni 1991 in Vierhouten. In dit artikel worden de gegevens nog eens op een rijtje gezet.

INVENTARISATIES

Kennis van de natuurlijke kwaliteit van ieders woonomgeving, van wat er nog te zien is aan vogels, planten, paddestoelen, insecten en zoogdieren is de basis voor natuurbescherming. De KNNV is één van de weinige verenigingen bij wie deze kennis nog in huis is. Dit blijkt gelukkig ook uit de enquêteresultaten (zie figuur 1).

Inventarisatie van planten is de meest voorkomende onderzoeksactiviteit. Vogelstudie komt wat minder aan bod, waarschijnlijk omdat de KNNV niet op kan bieden tegen de Vogelwachten en -Werkgroepen. Inventarisatie van andere diergroepen is lastiger en komt ook daarom minder voor. Dat er toch nog heel wat op dit vlak gebeurt, blijkt uit figuur 1.

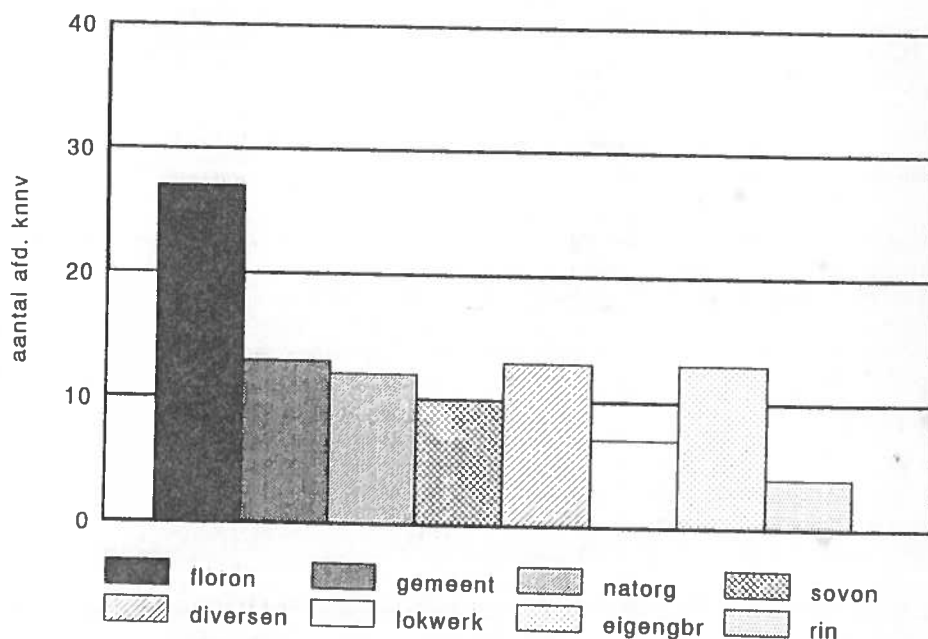
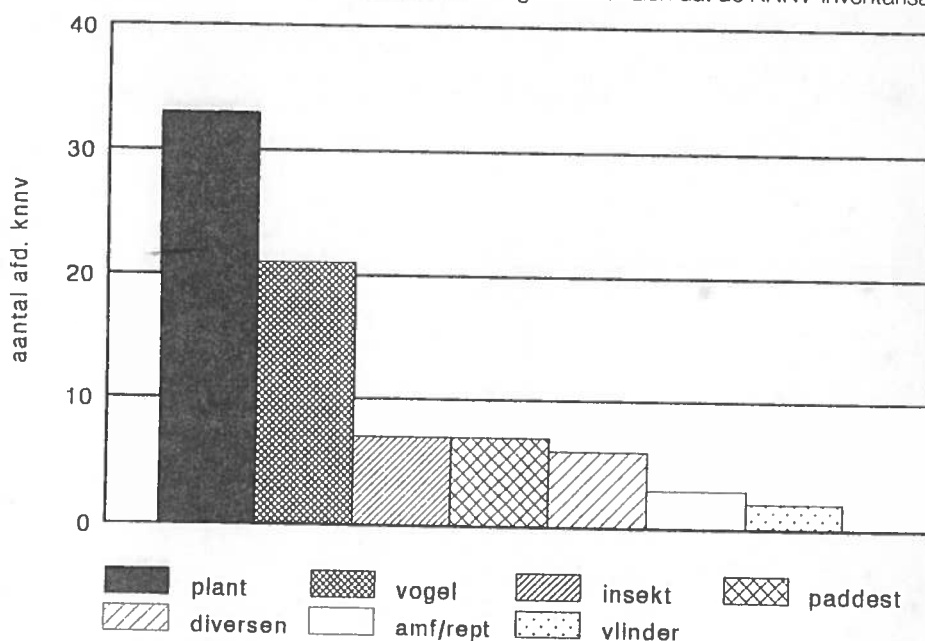
Van de veertig afdelingen die gereageerd hebben, zijn er maar vier die niets inventariseren en dertien die één groep doen (meestal planten). Maar liefst 23 afdelingen onderzoeken dus twee of meer biologische groepen. Dat is al met al niet gek. De inventarisatie komt echter vaak op de schouders van slechts enkele doorzetteren terecht. De opleiding van eigen leden en het stimuleren van de interesse om mee te gaan doen met inventarisaties zal nog veel aandacht vergen.

TOEPASSING VAN INVENTARISATIE-GEGEVENS

Inventariseren is leuk en nuttig, maar inventariseren alleen is niet genoeg. Na afloop van ieder seizoen zal er een inventarisatieverslag moeten komen. Het verslag of de gegevens eruit kunnen door de afdeling zelf of door anderen gebruikt worden. Bijvoorbeeld om er de natuurwaarde van een

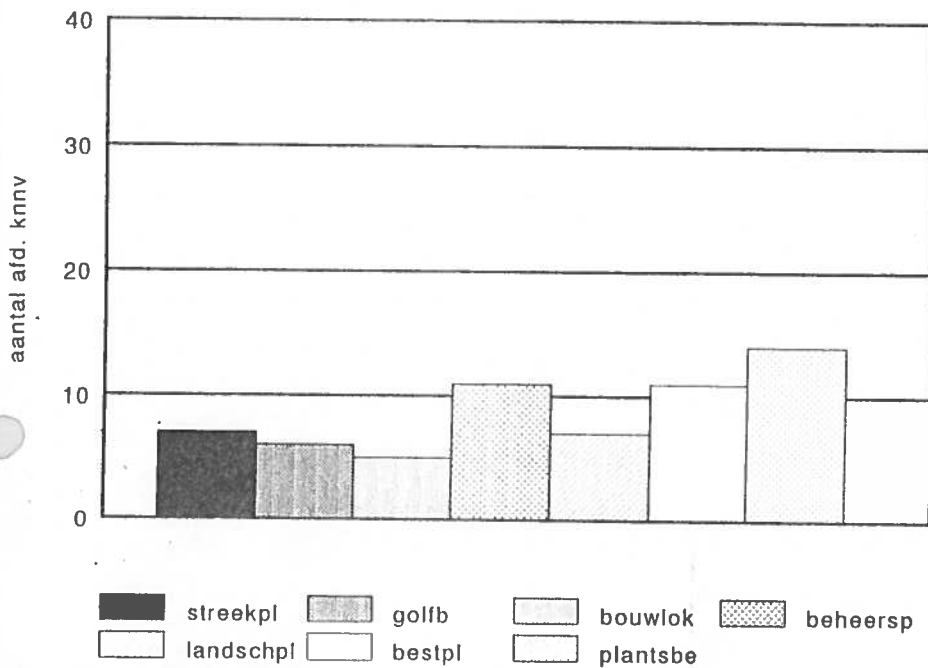
gebiedje mee aan te tonen of om op basis van deze gegevens een beheersplan op te stellen. Wanneer inventarisaties periodiek plaatsvinden, kan men uitspraken doen over de voor- en achteruitgang van bepaalde soorten en over de resultaten van het toegepaste beheer. Ook kan met de gegevens een soortverspreidingskaart of atlas worden gemaakt (FLORON, SOVON, Biologisch informatiecentrum [BIC] bij het Rijksinstituut voor Natuurbeheer [RIN]). Overheden, advies- en onderzoeksbureaus en milieugroepen kunnen hieruit argumenten halen voor natuurbescherming.

Figuur 2 laat zien dat de KNNV-inventarisatie

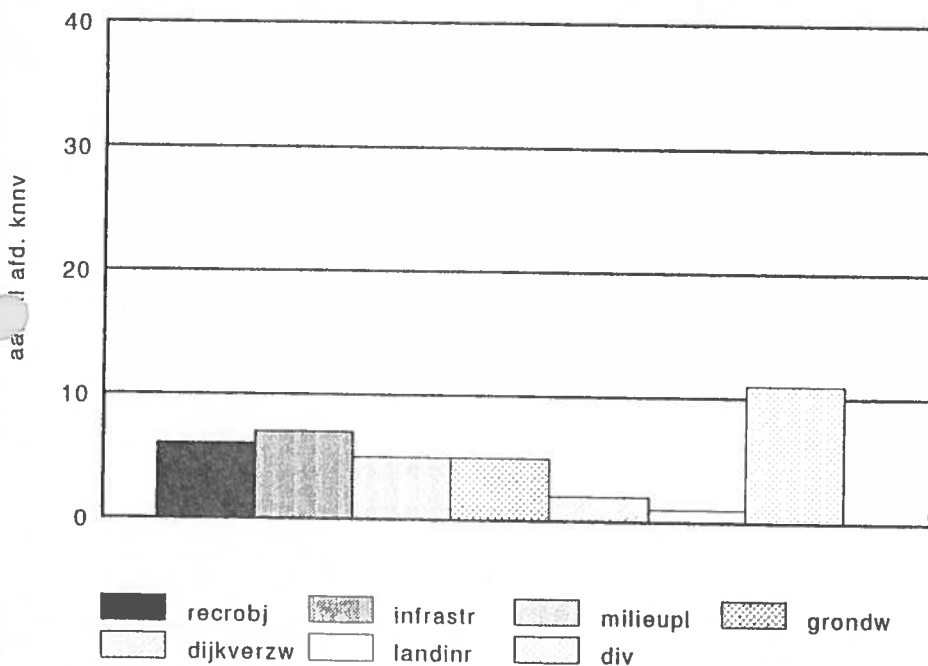

Figuur 1: Inventarisatie-activiteiten KNNV, totalisatie van 40 afdelingen in 1990.

Figuur 2: Gebruiksdoel inventarisaties KNNV, totalisatie van 40 afdelingen in 1990.

Figuur 3: Natuurbeschermingsactiviteiten KNNV, totalisatie van 40 afdelingen in 1990.

Figuur 4: Overige natuurbeschermingsactiviteiten KNNV, totalisatie van 40 afdelingen in 1990.

tiegegevens bij ongeveer tweederde van de afdelingen voor FLORON worden gebruikt. Bijna eenderde van de afdelingen stelt gegevens beschikbaar aan gemeenten, natuurorganisaties, SOVON (vogels) of voor eigen gebruik. FLORON en SOVON gebruiken de gegevens om planten- respectievelijk vogelat-

lassen te maken. Op zich is dat heel nuttig, maar omdat het wel even duurt voor die atlasen uitkomen, levert dit te weinig op als argument bij de beoordeling van overheidsplannen, die nu worden voorbereid.

NATUURBESCHERMINGSACTIVITEITEN

Bijna alle afdelingen doen wel iets aan natuurbescherming. Het kan hierbij gaan om beoordeling van het streekplan of het be-

stemmingsplan, beïnvloeding van het plantsoenbeheer of meewerking aan een landschapsbeheersplan, om acties tegen golfbaanaanleg of tegen bouwplannen op kwetsbare locaties. Hoe vaak dergelijke initiatieven in de 40 afdelingen voorkomen kunt u aflezen uit figuur 3.

Behalve zojuist genoemde activiteiten zijn er nog andere acties mogelijk (zie figuur 4). Het bezwaar maken tegen (uitbreiding van) recreatie-voorzieningen bijvoorbeeld. Of tegen de aanleg van nieuwe spoorlijnen of autowegen dwars door natuurgebieden, beoordeling van milieuplannen, of bestrijding van de uitbreiding van grondwaterwinning. Aan dit soort werkzaamheden zou wat meer aandacht gegeven kunnen worden.

Wat niet uit figuur 3 en 4 blijkt, is hoe actief afdelingen daarmee zijn. Zeven afdelingen doen helemaal niets aan natuurbescherming. Zeven andere voeren slechts één activiteit op. De overige 26 voeren dus twee of meer acties uit. Kortom, het begin is er. Maar nu nog écht uit de startblokken komen!

VOORLICHTING

Ook voorlichting is een belangrijk middel voor natuurbeschermingsacties. Wanneer de natuurgroepen erin slagen om een goed artikel in de krant te krijgen, krijgt een actie of de bedreiging waar het om gaat, de nodige aandacht. Dit kan voor raadsleden of landelijke politici een signaal zijn dat er weerstand is in de samenleving tegen bepaalde plannen. Een tweede belangrijk aspect van voorlichting is dat de naam van de KNNV wordt genoemd. Daardoor krijgt de KNNV een duidelijker image als vereniging voor natuurbescherming en zullen misschien meer mensen bereid zijn actief te worden in de KNNV.

Het ligt voor de hand dat het afdelingsbestuur in het eigen afdelingsblad aandacht besteedt aan de natuurbeschermingsactiviteiten. Dat gebeurt dan ook in de meeste gevallen (zie figuur 5). Ongeveer de helft van de afdelingen benadert de lokale pers over afdelingsactiviteiten.

Uit figuur 5 blijkt verder dat bijna de helft van de afdelingen excursies organiseren naar een bedreigd gebied. En bedreigde gebieden zijn er helaas te over. We zullen nog meer aan de weg moeten timmeren om mensen met eigen ogen te laten zien wat straks misschien verloren is. Dertien afdelingen organiseren wel eens een lezing over natuurbescherming, acht afdelingen organiseren wel eens een na-

tuurbeschermingscursus. Dat is lang niet gek, want een cursus organiseren is niet zo makkelijk.

SAMENWERKING MET ANDERE ORGANISATIES

Twaalf afdelingen zijn lid van een provinciale milieufederatie. De milieufederaties zijn de vertegenwoordigers van plaatselijke natuur- en milieuorganisaties op provinciaal niveau. Ook bieden zij ondersteuning voor de aangesloten milieugroepen. Om op de hoogte te blijven en in te kunnen haken op bedreigende ontwikkelingen, zou iedere afdeling lid moeten worden.

In tweederde deel van de afdelingen wordt samengewerkt met andere milieugroepen. Veertien afdelingen werken samen met één milieuorganisatie en dertien met meerdere groepen. Het meest wordt samengewerkt met een plaatselijke milieugroep of met het IVN. Slechts vier afdelingen werken samen met een van de jeugdbonden, terwijl toch daar de jonge mensen zitten die, als ze eenmaal ouwe sok zijn, de potentiële KNNV-leden vormen.

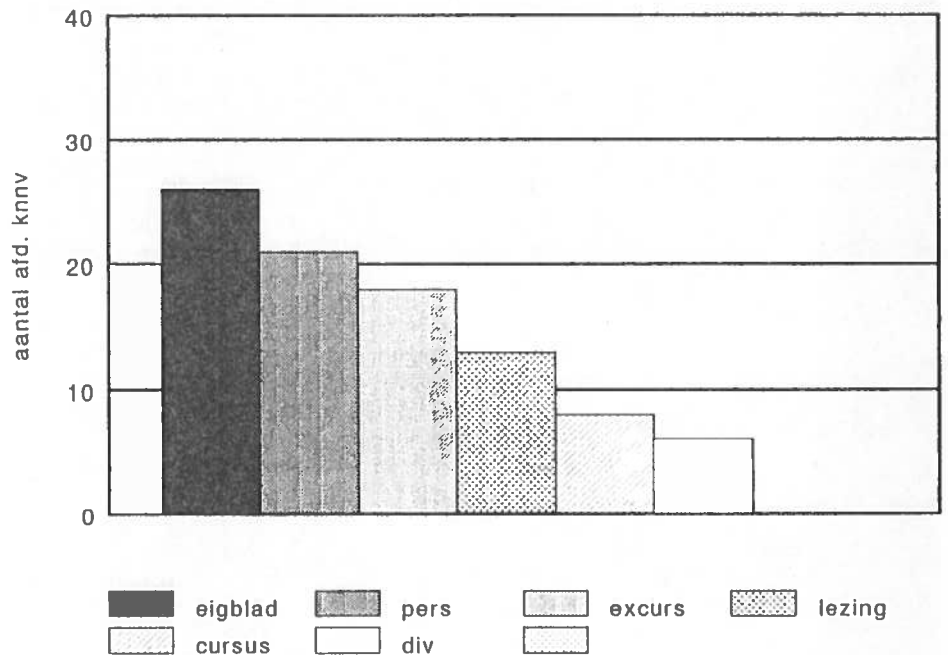
Het is een wat achterhaalde gedachte om andere natuur- en milieugroepen te beschouwen als concurrenten. Andere milieugroepen hebben een wat andere aanpak, richten zich op andere aspecten, maar ook hun drijfveer is bezorgdheid om natuur- en milieuaantasting. Met die andere groepen in uw woonplaats of in het naburig dorp kunt u samenwerken tegen de natuuraantasting. U kunt veel van hen leren en zij van u. Samenwerking en bundeling van krachten moet het parool worden voor de KNNV. Wij hebben de soorten- en oecologische kennis in huis, maar andere milieugroepen weten hoe je een cursus moet geven, hoe je de pers benadert, hoe bezwaarschriftenprocedures lopen en dergelijke. Samen staan we sterk!

U kunt de samenwerking het best beginnen met concrete zaken die in uw omgeving om bescherming vragen: het behoud van de oecologische hoofdstructuur of het verbeteren van verbindingsmogelijkheden tussen natuurgebieden. (Zie hiervoor het artikel van Peter Veen in *Natura* van januari 1991.) Eén en ander samenvattend: KNNV-afdelingen zijn actief in de veldbiologie. Ze voeren inventarisaties uit en bestuderen interessante natuurgebiedjes. Maar de meeste afdelingen doen verder weinig met hun gegevens en hun kennis, terwijl ze die bijzonder nuttig kunnen maken voor natuurbeschermingsactiviteiten. Op dit moment staat de natuurbescherming bij de

KNNV in het algemeen nog op een laag pitje. Het is te hopen dat de komende jaren alle afdelingen er actief mee aan de slag gaan. Voorlichting en samenwerking met andere lokale organisaties is een eerste stap. En samen kun je dan concrete activiteiten op het gebied van natuurbescherming gaan ondernemen. Suggesties daarvoor staan in de nota 'Natuurbescherming

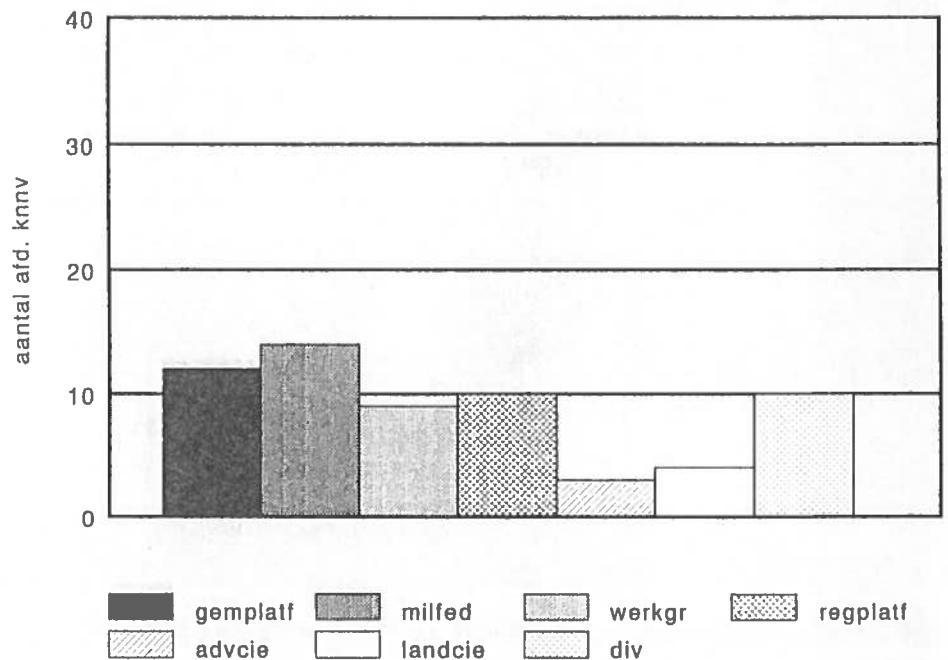
en de KNNV'. Die kunt u bij de NBC bestellen. Blijft u met vragen zitten, neem dan contact op met de NBC. Want daar zijn we (ook) voor!

*Adres van de auteur:
Secretaris NBC
IJsselsteen 13
3961 GA Wijk bij Duurstede*

Figuur 5: Voorlichting over natuurbeschermingsactiviteiten KNNV, totalisatie van 40 afdelingen in 1990.

Figuur 6: Samenwerking bij natuurbeschermingsactiviteiten in de KNNV, totalisatie van 40 afdelingen in 1990.

Oehoe, toppredator in onder andere bosecosystemen
Tek. auteur

2005 een groot overschot aan landbouwgrond zal zijn. Door de landbouwfunctie meer te concentreren kan ook de ontwikkeling en teruggang van voorzieningen (winkels, scholen) in het landelijk gebied beter worden tegengegaan. Over de komende 10 jaar zou dus zeker zo'n 250.000 hectare uit cultuur genomen worden. De grondprijzen zijn op het moment echter nog niet bepaald laag. De grootschalige gebiedsaankopen die noodzakelijk zijn om de gebieden tot een eenheid te smeden zullen dus grote investeringen vergen. Deze kunnen echter terugverdiend worden doordat er veel bespaard kan worden op beheer. Bovendien is het natuurbeschermingsbeleid van de overheid op het moment onnodig duur.

Kostbaar natuurbeschermingsbeleid

Een groot manco van het huidige natuurbeschermingsbeleid van de overheid is een tekort aan prioriteit voor de natuur. Het beleidsinstrumentarium is voor een groot deel gericht op andere belangen, zoals dat van de grootgrondbezitters (natuurschoonwet), bosbouw (boswet), werkgelegenheid (landschapsonderhoud in het kader van de ISP) en boeren (relatienota, ROL/RAL). Dat het begrip natuur zo vertroebeld is, bemoeilijkt een inhoudelijke afweging op natuurbeschermend rendement van uitgaven voor natuurbehoud.

Symptomatisch voor dit natuurbeschermingsbeleid is de relatienota. Dit is een soort subsidieregeling voor boeren die hun bedrijfsvoering willen aanpassen aan weldevogels. Een belangrijk geacht en kostbaar instrument waarvoor in totaal zo'n 200.000 ha weidegrond zal worden aangewezen. Het natuurbeschermend effect ervan is laag; het gaat immers om een beperkte groep organismen en een niet-natuurlijk oecosysteem. Het beheerscontract dat de boeren sluiten kan na 6 jaar weer worden opgezegd. En dan kunnen die lieve vogeltjes, als het marktmechanisme dat vereist, alsnog van het land geknikkerd worden. Natuurbeschermend effect: null. Verbazingwekkend genoeg lijkt iedereen tevreden over dit instrument. Voor boeren is het een mooie inkomstenbron in deze donker(bruin)e dagen voor mest, ambtelijke natuurbeschermers kunnen geld uitdelen en bestuurders maken goede sier met het succes - onder boeren! - van de maatregel.

Ook de welig tierende bureaucratie maakt dat het natuurbeschermend rendement van het belastinggeld voor natuurbehoud laag is. Geregeld werken ambtelijke diensten van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij, van het ministerie van VROM, van de provincie en ingehuurdde ingenieursbureaus langs elkaar bij uitvoering van subsidie- of beheersrelingen. Er kan in mijn ogen dus nog veel geld bespaard worden om aan te wenden ten behoeve van gebiedsaankoop dat een veel hoger natuurbeschermend rendement heeft. Naast dat het onnodig duur is, is het subsidie- en beheersbeleid kwetsbaar voor de politieke waan van de dag.

Cultuurmonumenten

Maar vind jij de bloeiende boomgaarden, de houtwallen, de bloemrijke hooilanden dan niet mooi? vraagt de lezer zich misschien af. Natuurlijk ben ik ook romantisch en nostalgisch genoeg om de aanblik van een oud Twents 'lös hoes' verscholen tussen houtwallen en hakhoutbosjes, te kunnen waarderen. Het landschap draagt de sporen van onze geschiedenis, van onze voorouders: het vormt een verankering van ons bestaan. Bovendien hebben deze monumentale landschappen evenals oude binnensteden, oude kerken en molens een hoge belevingswaarde. Ik ben zeker niet tegen het behoud van deze monumenten. Evenals bij andere cultuurmonumenten profiteert de toeristisch-recreatieve sector van de aantrekkelijkheid van de landschappelijke cultuurmonumenten en zij zou dus mede kunnen investeren in het lokaal handhaven daarvan; dat is immers eigen-

belang. De particuliere natuurbescherming en het natuurbeleid van de overheid dienen zo weinig mogelijk bij te dragen aan het behoud van nostalgische plaatjes en moeten zich met echte natuur bezig houden.

HOOPVOLLE TEKENEN

Gelukkig begint zich een kentering af te tekenen. De laatste jaren hebben ideeën voor natuurontwikkeling onder invloed van mensen als Frans Vera en de helaas veel te vroeg overleden Harm van de Veen steeds meer weerklank gevonden. Het Wereld Natuur Fonds steunt al, vooralsnog kleine, natuurontwikkelingsprojecten in ons land en er zijn adviesbureaus ontstaan die gespecialiseerd zijn in natuurontwikkeling. Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer hebben ondertussen bosreservaten ingesteld, jammer genoeg van slechts een heel beperkte oppervlakte, waar de natuur zijn gang kan gaan en dood hout blijft liggen. Een heel verfrissend initiatief kwam van 14 prominenten waaronder oud-milieuministers Nijpels en Winsemius, oud-landbouwminister Mansholt, voorzitter van het platform voor biologische landbouw Albrecht, president-directeur van de Rabobank Wijffels, oud directeur-generaal van het ministerie van Landbouw v. de Zeeuw en zijn broer, ex-KVP voorzitter D. de Zeeuw. Zij hebben het manifest 'duurzaam samengaan landbouw, natuur en milieu' vorig jaar november aangeboden aan het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Daarin wordt in 9 stellingen gepleit voor het scheiden van landbouw en natuur. Waar landbouw bedreven wordt moet dit optimaal kunnen, alleen onder restricties van milieuvoorwaarden; terwijl daarnaast daadwerkelijk ruimte voor natuur moet vrijkomen. Zij gaan daarin nog verder dan ik in bovenstaand verhaal deed; volgens hen moet de komende 10 jaar 25% van het landbouwareaal, 475.000 hectare, uit cultuur genomen worden! Ik hoop en verwacht dat dit de richting zal worden waarin het beleid zich ontwikkelt ten aanzien van de landelijke gebieden in Nederland.

* De bacterie-soort die verantwoordelijk is voor cariës.

** Weliswaar plaatselijk veel nattere en verder ruigere graslanden, met struweel en opslag.

Auteur is biologiestudent, milieukundige, medewerker Stichting Kritisch Bosbeheer, Nijmegen.
Adres: Vossendijk 65-7
6534 TJ Nijmegen